

ABSTRACT

Reconstructed with the republic and developed with the application of different education programmes until today our music education tried to be reached the level of "a music education in a modern world". But at the point that is reached, a lot of problems of that discipline to be originated from very different reasons, presently to be accanmadated in its constitution opposes as an undeniable fact. In this study particularly in the sense of "Program Developing Principles on Education" insisting on the programs philosophic and social basics, with the targets suggested in the ministry of Education's Primary Education Music Program, tauched on the problems the music teachers graduated from music teaching licence program faced to realize these targets and these problems, the reflections on the music course books used in the primary education second grade music courses with the difficulties that teachers faced in that field is tried to be discussed.

Key Words: Education Programmes, Program developing in education, Bachelor's Programme, 6th, 7th and 8th class programmes of Ministry of nattoral Education, target, Target Behaviour

Anahtar Kelimeler: Eğitim programı, Eğitimdi program geliştirme, Lisans programı, MEB 6-7-8. sınıf programı, Hedef, hedef Davranış.

GİRİŞ

Bu çalışmada, müzik eğitimimizin içinde bulunduğu pek çok sorunun yanı sıra, bu konunun program geliştirme bağlamında ele alınıp, bu alanda barındırdığını düşündüğümüz sorunların tespiti ve değerlendirilmesi amaç edinilmiştir. Kullanılan programlar kapsamında, müzik öğretmenin durumu ve kendisinden gerçekleştirilmesi beklenen hedeflerin niteliğinin karşılaştırılarak sonuçta ulaşılan gerçek durum analiz edilmiştir. Kapsam olarak belirlediğimiz M.E.B. Müzik programı, müzik öğretmenliği lisans programı ve müzik öğretmenin bu programlarda öngörülen çalışmaları gerçekleştirmede kendisine okutması tavsiye edilen ders kitaplarının incelenmesi ve bulguların yorumlanması ile sınırlıdır. Çalışma daha çok, konu ile ilgili yazılı literatürün incelenmesi bağlamında ele alınmıştır.

Yurdumuzda, özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında, çağdaş ve demokratik bir eğitimin göstergesi ve gerekliliği olarak, müzik eğitimine de özel bir önem atfedilmiştir. Özellikle 1924 ve 1926 yıllarına ait eğitim programında müzik derslerine, daha sonraki yıllara oranla daha fazla ağırlık verilmiştir. Bu ağırlık 1994 programına kadar zaman zaman düşmüş, fakat 1994 programında yeterli olmamakla beraber tekrar yükselmiştir. Aynı şekilde hem içerik olarak hem de müzik eğitimcisine yapılan yatırımlar olarak müzik programları sürekli bir gelişim göstermiştir. (ALTUNYA 2001,84)

Cumhuriyetimizin ilanından günümüze kadar oluşturulan müzik programlarındaki belli başlı özellikler şöyle özetlenebilir. 1948 programı; genel olarak müzik bilgisi vererek şarkı söyleme becerisinin geliştirilmesini ve kapsamlı bir şarkı dağarcığının oluşmasını

* Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü Araştırma Görevlisi Erzurum

hedeflemiştir. 1968 Programı, 1948 programına göre daha kapsamlı olup, çalgı eğitimine de ağırlık vermektedir. Bu programda öğretmenin kapsamlı bir bilgi ve beceri dağarcığına sahip olması gerekmektedir. 1994 Programında ise, çevreyi ve toplumu içine alan çok yönlü bir müzik eğitimi amaçlanmaktadır. Öğrenciye verilecek eğitim ve öğretimle, toplumsal olarak müzik eğitiminin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Öğretmenin bu programı uygulaması için çok yönlü bir müzik eğitimi alması gerekmektedir. Çünkü her konu belirlenmiş bir amacı, davranışı içermekte ve "öğrenme-öğretme" durumları altında yapılması ve yaptırılması gerekenler açıkça açıklanmaktadır. (KARAMAN 2001, 63)

Yukarıdaki genel açıklamalar çerçevesinde, M.E.B. İlköğretim müzik programı ve bu programı uygulayacak olan müzik öğretmeninin yetiştirildiği, müzik öğretmenliği lisans programı arasında belirli bir doğrusal paralellik ve uyumluluk olması gerekmekte ve bu iki programın aynı hedefleri oluşturma boyutunda birbirlerini destekleyici ve gerçekleştirici olmaları beklenmektedir.

Program Geliştirmenin Felsefi ve Toplumsal Temelleri

Konumuzun detayına girmeden önce, söz konusu ettiğimiz eğitim programlarının dayandırılması gereken felsefe ve sosyal yapının temel gerekçelerini açıklamaya çalışacağız.

Eğitim programı: Bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitimin ve kurumun amaçlarını gerçekleştirmeye dönük tüm faaliyetleri kapsayan düzenektir. (VARIŞ 1997, 16)

Program Geliştirme: Programın eğitimsel hedeflerinin neler olacağı bu hedeflere nasıl ulaşılacağı, bu yaşantıların nasıl örgütleneceği, bu çalışmalar sonucunda kazandırılan davranışların etkililik derecesinin tespiti ve bu tespit sonucunda mevcut programda ne gibi değişiklikler ve düzeltmeler gerektiği konusunda bir çalışmayı içeren denenceler bütünüdür. (ERTÜRK 1997, 12)

Bireyler ihtiyaçların, belli bir toplum içinde, belli kültür değerlerine göre gidereceklerdir. Bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçları açısından toplumun ve kültürün incelenmesi ile o bireyin, o toplum ve o kültür içindeki ihtiyaçlarını dengeli bir biçimde gidererek davranışların neler olacağına ilişkin ipuçları oluşturulur. (ERTÜRK 1997, 41) Her programın dayandığı bir Felsefi Sayıltı vardır. Eğitimde bir amaç ve bu amacı gerçekleştirmeye dönük bir uğraşlar bütünü var olduğuna göre, sözü edilen her bir unsur belli bir felsefe ışığında yoluna girecektir. Düşüncelerimiz, geleneklerimiz, tutum ve davranışlarımız kullandığımız teknikler, sahip olduğumuz dinsel, siyasal ve ahlaksal kurumlar, toplumların yargısından geçe geçe toplumsal özellik kazanarak günümüz insanının değerlendirmesine sunulduğu gibi, günümüz insanını da etkileme misyonu taşımaktadır. Çünkü eğitim, genelde dağıtıcı değil toplayıcıdır, ayırıcı değil birleştiricidir. Toplumsallaşma bazen bireysel değerler aleyhine çalıştırılmıştır. Toplumsal

düzen ve siyasi eğilim gereği belli insan tipine ihtiyaç duyulur. Bu durum doğal olarak eğitim felsefesine yansiyacak ve istenilen doğrultuda insan tipi biçimlendirilecektir.

Demokrasiye geçiş sürecini istenilen düzeyde henüz gerçekleştirememiş ve kalkınmakta olan ülkelerde, "halka danışılırsa her şey yitirilir" anlayışı, halkla yönetim arasında görev bağının oluşmasını engeller. Bunun doğal sonucu olarak "Eğitimde Merkezîyetçi Sistem" anlayışı oluşur. İleri demokrasilerde öğrenciler, öğrenme etkinliklerini kendileri kararlaştırırlar. Amaçları öğrenci tarafından benimsenmedikçe hiçbir etkinliğe girilmez. (BİLHAN 1991, 30)

Kim, kime, neyi, hangi araçlarla niçin öğretecek ve hangi sonuçlarla ilgilenilecektir. Burada; öğretmen, öğrenci, program içeriği, organizasyon, metot ve teknikler ve değerlendirme gibi sosyal faktörlerin incelenmesi gerekmektedir. Öğretmenlik mesleğine bakacak olursak, bu mesleğin değerini belirleyen faktörlerin büyük ölçüde toplumsal olduğunu görürüz. Toplumun öğretmenden beklentileri, öğretmen konusunda resmi görüş ve tanımlama vd... Öğretmenlerin, programın hem planlayıcısı hem de uygulayıcısı olduğu düşünülürse, öğretmen rolünün ne kadar tayin edici olduğu görülebilir. (KARAKAYA 2004, 63)

Eğitim programları için "eğitim teorileri geliştirme" işlemi, nitelik itibari ile toplumun bütün yaşama alanları ile bağlantılıdır. Bir toplumun milli eğitiminin bir teoriye bağlanmasında, eğitim filozofunun en önemli görevlerinden biri de, yüzyıllar boyunca toplum yaşayışında belirli hâle gelen toplumsal değerleri, dünü, bugünü ve yarını kapsayacak bir fikir sistematiğine bağlamaktır. (VARİŞ 1997, 91)

İnsanoğlu üyesi bulunduğu toplumun sahip olduğu kültür varlığını, yine toplumun sağladığı çeşitli eğitim imkânları ile öğreniyor. Her toplumun başta eğitim olmak üzere, çeşitli vasıtalarla aktarmak istediği kültürel özellikler farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar ülkeyi ülke yapan, milleti millet yapan temel özelliklerdir. Bu özelliklere sahip çıkıldığı ölçüde toplumsal bütünlüğü ve devamlılığı sağlamak mümkün olacaktır. Günümüzde küreselleşme olgusunun, ülkelerin geçirdiği değişim sürecinde, toplumları ortak noktalarda birleştirmek yerine, gelişmiş ülkelerin, gelişmemiş ülkeleri kültürel açıdan tek yönlü etkilemesi şeklinde gerçekleştiğini görüyoruz. Küreselleşme gerçek anlamda teoriden uygulamaya geçemediğine göre, her toplum kendi kültürüne sahip çıkmak zorundadır. Elbette ki hızlı değişim süreci kültürleri de değişime zorlayacaktır ama buradaki can alıcı nokta, kültürün temel unsurlarının dejenere olmamasıdır. Bu anlamda eğitimle, kültür yapılarını ve kültürel değişimleri inceleyen sosyal antropolojinin sıkı bir ilişki içinde olması gerektiği, göz ardı edilmemelidir. (KINCAL 1998, 49)

Bir eğitim programı hazırlanırken, hareket noktası, programın uygulanacağı toplumsal yapının çok iyi çözümlenip, toplum gerçekleri ve ihtiyaçları ile tutarlı bir sosyolojik ve felsefik eleştiri ve sosyolojik ve felsefik bir yol haritasının hazırlanması olmalıdır.

Program Geliştirmenin felsefi ve toplumsal yapılanmasına bu genel hatlarla baktıktan

sonra ana konumuz olan müzik öğretmenliği lisans programının bu temellerle tutarlı olup olmadığından hareketle, öncelikle yurdumuzdaki “müzik eğitimi program geliştirme çalışmaları” konusuna kabaca bir göz atmamız gerekir. Bu konudaki en temel ve özet görüşü Sayın Ali UÇAN’ın ifadesiyle aktarmak kanaatimizce yanlış olmaz.

“Ülkemizde 1920’den başlayarak günümüze kadar uzanan program geliştirme çalışmalarında sağlanan pek çok ilerlemeye rağmen, henüz belirli bir bütünlük, düzenlilik ve süreklilik sağlanamamıştır. Nitekim önceden bir bütün halinde planlanarak yürütülen çağdaş program geliştirme yönteminin, hazırlama, (deneme) uygulama, değerlendirme, düzeltme evrelerinden düzenli bir biçimde geçilip, geliştirilip uygulamaya konulmuş bir müzik eğitim programına rastlanılmamıştır.” (UÇAN 1992, 323)

Buradan hareketle, hâlen mevcut olan müzik öğretmenliği program taslağının incelenerek, bu programın ürünleri olan müzik öğretmenlerimizin ilköğretimde uyguladıkları müzik programı, yararlanmak için kendilerine tavsiye edilen ders kitapları, karşı karşıya geldikleri öğrencilerin hazır bulunuşluğu ve ilgi- ihtiyaçları üzerinde genel bir durum tespitinde bulunmaya çalışacağız.

Müzik öğretmenliği lisans programında kapsanan derslere baktığımızda, alan bilgisini, genel kültürü ve formasyon eğitimlerini kapsayan derslerin yanında özellikle 3. Sınıfta ilk dönem 2 kredilik teorik, Türk Halk Müziği ve ikinci dönem için 2 kredilik teorik Türk Sanat Müziği derslerinin programdaki ağırlıkları bakımından dikkat çekici olduğudur. Buradaki tipik nokta, program geliştirmenin toplumsal, felsefik ve kültürel temelleri ile Türk toplumu, bu toplumun hâlen oluşturulmamış müzik felsefesi ve bu toplumun kültürel temellerini, müzik kültürü bağlamında yansıtmaya dönük bir müzik öğretmeni anlayışının, bu programda sadece birer dönem halinde teorik olarak kapsanan Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği dersleriyle, göz ardı edilmeye çok müsait bir görünüm sergilediği noktasıdır.

Oysa program geliştirmede özellikle; bilgi, beceri ve tutumların öğretim amaçlı yapılandırılmasında bazı kültürel özelliklerin öğrenme süreçlerinde önemli rol oynadıkları bir gerçektir. Geniş anlamda kuşaklar aracılığı ile geliştirilen, kökleri ile yaşanan yerleri birleştiren, yaşama, hissetme, inanma şekillerinin, örflerin, geleneklerin bir düzeni yansıtan kültür, büyük ölçüde eğitim programının temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda program uygulamaları üzerinde önemli etkiye sahiptir ve öğrenme-öğretme şekillerinde belirleyici rol oynamaktadır. Öğrenciler için anlamlı olan öğrenme materyallerinin çoğu kendi kültürlerinde mevcuttur. (KARAKAYA 2004, 195)

Geleneksel müziklerimiz açısından bu anlayışla yetişen müzik öğretmenlerimizin, görev yaptıkları okullarda karşılaştıkları manzara nedir? Bu tabloya baktığımızda ise karşımıza çok çarpık bir yapı çıkmaktadır. Çalışmamız, müzik derslerinin yoğunluğu

olarak daha uygun bir görüntüyü veren ilköğretim II. kademe ile sınırlandırılmıştır. Gerçi ortaöğretimde seçmeli olarak okutulan ve ilköğretim I. kademe ve sınıf öğretmenin yürüttüğü müzik derslerindeki durum da yukarıda sözünü ettiğimiz çarpık yapıyı yansıtmaları açısından aynıdır.

İlköğretim 6. 7. 8 Müzik Programı

Müzik öğretmenliğinden 2'şer saat Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği dersi ile mezun olup göreve başlayan müzik öğretmeninin sahada, kendisinden gerçekleştirilmesi beklenen bu alanla ilgili çok önemli hedeflerin belli başlıları çalışmamıza dâhil edilmiştir. Görülecektir ki M.E.B. müzik 6,7,8 programında geleneksel müzik türlerimiz ile ilgili oldukça kapsamlı üniteler ve bu ünitelerin barındırdığı oldukça kapsamlı hedefler öngörülmektedir.

İlköğretim 6. sınıf müzik dersinin, "Ülkemizde Müzik" ünitesinin amaçlarından olan "Müzik kültürümüzden düzeyine uygun örnekleri özelliklerine göre söyleyebilme" ve "Müzik kültürümüzden düzeyine uygun örnekleri özelliklerine göre çalabilme" hedeflerine dönük davranışlarda, geleneksel halk müziği ve sanat müziğinden uygun örnekleri orijinal yapısıyla söylemek ve çalmak davranışları öğrenciden beklenmektedir.

Yine aynı ünite, aynı hedef için "Geleneksel Türk Halk ve Sanat müziğinden uygun örnekleri kültür özelliklerine göre tekrarlama" davranışı beklenmektedir.

İlköğretim 7. sınıfının "Müzikte, örgü, biçim, doku, tür" ünitesinde geçen "Geleneksel Türk Halk Müziğinden uygun örnekleri tür özelliklerine uygun olarak söyleyebilme ve çalabilme" hedefinde kapsanan "Uzun havalardan uygun örnekleri sesiyle ve çalgısıyla tür özelliklerine uygun olarak tekrarlama" ve "Kırık havalardan uygun örnekleri sesiyle ve çalgısıyla tür özelliklerine uygun tekrarlama" davranışları beklenmektedir. Aynı sınıfın "Ülkemizde ve Türk Cumhuriyetlerinde Müzik" ünitesinde, yine aynı doğrultuda öngörülen hedefler ve davranışlar söz konusudur.

İlköğretim 8. sınıfında "Müzikte dizi, ton, makam" ünitesinde geçen "Kürdi, Hicaz, Karcığar makamlarındaki şarkıların seslerini doğru çıkarma" ve "Kürdi, Hicaz, Karcığar makamındaki şarkıların seslerini çalgısıyla doğru çıkarma" hedeflerine dönük davranışların oluşması istenmektedir. Aynı sınıfta "Geleneksel Türk Müziğinde çok sesliliğin temellerini düzeyine uygun örneklerde uygulayabilme" hedefine dönük olarak "Geleneksel Türk Halk ve Türk Sanat Müziği temel çoksesliliğinde çalgıların doğal yapısından yararlanma" ve "Geleneksel Türk Halk ve Türk Sanat Müziğinin uygun örneklerinde dem tutma" davranışları beklenmektedir. (İLKÖĞRETİM MÜZİK PROGRAMI, 42, 43, 66,67, 80, 81)

Söz konusu ettiğimiz bu hedeflerin gerçekleştirilmesine dönük çalışmalarda, müzik öğretmenin mezun olduğu programda sadece 3. sınıfta birer dönem halinde ikişer

saatlik teorik Türk Halk ve Türk Sanat Müziği derslerine baktığımızda ise, bu ders içeriklerinin sadece içerdiği konu başlıkları ile ifade edildiğini, ancak hedefler, hedef davranışlar, eğitim durumları ve sınav durumlarının program geliştirme ilkeleri açısından analiz edilip oluşturulmadığını ve sınıflandırılmadığını görebilmekteyiz.

Bireysel çalgı eğitiminde ise, çalgı seçimleri, gözlemlerimiz sonucunda daha çok güçlü bir orkestra oluşturma anlamında, keman, viyola, piyano, viyolonsel vd. gibi tam-pere sistemli çalgılar şeklinde yönlendirilmektedir. Bireysel çalgı seçiminde bağlama, ud, kaval vb. gibi Türk müziği çalgıları daha az sayıda temsil edilmektedir. Programda yer alan "Okul Çalgıları" dersinde ağırlık, öğrencilerin satın alma gücüne, taşınmasına ve kullanımına daha uygun olduğu için Blokflüt'e verilmekte ama bu çalgının ses sisteminin, aşağıda incelenen ilköğretim müfredatındaki şarkı ve türkülerimizin otantik yapısını yansıtamadığı görülmektedir. Yine programda yer alan "Bireysel Çalgı Eğitimi" dersi bünyesinde bulunan bağlama ve ud çalgıları ile ilgili içerik, konu başlıkları biçiminde sunulmakta yine dersin hedefleri, hedef davranışları, organizasyonu ve sınav durumları taksonomik olarak sınıflandırılmamaktadır. Yine bu derslere ayrılan ders saat sürelerinin bu derslerin amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği tartışmalı görünmektedir.

Çalgı seçimi ile ilgili bu durum bir müzik sempozyumu bildirisinde şu şekilde dile getirilmiştir. "Bu anlamda, zaman ve enerjisinin büyük kısmını gideceği okulda öğretmesi mümkün olmayan ve hatta sınıfta kullanıldığına bile şahit olmadığımız bir orkestra çalgısı üzerinde yoğunlaşmış, fakat sınıfında bizzat öğreteceği okul çalgısını, aldığı ders saatinin azlığı nedeni ile yeterince öğrenememiş müzik öğretmenleri yetiştirmektedir. (ATALAY 1984, 27)

Sözü edilen bu aksaklığın bir ölçüde giderilerek uygulandığı 1988 yılı kuruluşlu K.T.Ü. Fatih Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği programında ilk dört dönemlik "Temel Piano" eğitiminin paralelinde, ilk dört dönemlik "Temel Bağlama" eğitimi de zorunlu ders olarak öngörülmüştür. Böylece Müzik öğretmenlerinin hepsi muhakkak bir Türk Müziği çalgısı temel eğitimini almış oluyordu. Bunun yanında "Türk Halk ve Türk Sanat Müziği, Türk Halk ve Sanat Müziği Koro/ Repertuar, Türk Müziği Çokseslendirme" dersleri gibi, müzik öğretmenin çok yönlü gelişmesine, yetişmesine ve çevreyle daha iyi uyum sağlamasına katkı sağlayıcı dersler, küçümsenmeyecek oranlarda programa yansıtılmıştı. 10 yıl uygulanan bu programa, YÖK tarafından uygulamaya sokulan ve bugün halen geçerli olan ortak zorunlu programla son verilmiş, ancak bu yapılırken de, bu veya benzer müzik eğitimi programlarının uygulanma deneyimlerinden istifade edilmemiş, görüş alınmamış, üzerinde neden-sonuç çalışması yapılmamıştır. (YENER 1999, 31)

İlköğretim 6. 7. 8. Sınıf Müzik Dersi Kaynak Kitaplarının İncelenmesinden elde edilen bulgular ve yorumlar

Müzik öğretmenliği lisans programında kabaca incelemeye çalıştığımız bu yapılanma ile M.E.B. müzik programında öngörülen hedeflerin karşılaştırılmasından hareketle, bir

de Talim Terbiye Kurulunun onaylayıp müzik öğretmenin hizmetine sunduğu ders kitaplarını incelediğimizde ise, karşımıza daha da tutarsız bir manzara çıkmaktadır.

Çalışmamızda Talim Terbiye Kurulunun 2000–2001 eğitim öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle okutulmasını kabul ettiği 5 ayrı yazara ait rasgele seçilmiş 5 kitap temele alınmıştır. Bu kitaplardaki müzik eserleri başlıca; Türk bestecilerinin eğitim amaçlı eserleri, adapte şarkılar, marşlar, geleneksel Türk halk ve Türk sanat müziği eserleri, yabancı bestecilerin eserleri ve Türk popüler müziğinden örnekler olarak sıralanmaktadır.

Bu kitapların incelenmesinden elde ettiğimiz bulgular ana hatları ile şöyle sıralanabilir.

1- Ağırlıklı olarak Türk bestecilerinin eğitim amaçlı eserleri ve Türk halk müziğimize bazı seçme türkülere yer verilmiştir. Geleneksel Türk sanat müziği ve Türk popüler müziğinden örneklere az sayıda yer verilmiştir. Diğer müzik türlerinin de az sayıda ama dengeli dağıtıldığı söylenebilir.

Bu ders kitaplarının tipik özelliği, halk müziğimize ait türküler çalışılırken, türkülerin ait olduğu hüseyini makamı dizisini yansıtan sib2 sesinden (aktarma türkülerde ilgili perdenin yeri farklı) bahsedilmemesi, yok sayılıp naturel olarak kabul edilmesi, ama geleneksel Türk sanat müziğine ait eserler verilirken de, örnek eserin gerektirdiği komalı sistem perdelerinin eserin notası üzerinde gösterilmesinin yarattığı çelişkinin göze batmasıdır.

Örneğin Saydam'ın 8. Sınıf müzik ders kitabında, üstelik bağlamadaki doğal çok seslilikten bahsedilirken verilen "Armut Daldan Düşer mi", "Gel Gidelim Sevdiğim", "Halay Başı Kim Çeker" isimli türkülerde sibemoliki sesi gösterilmemektedir. Oysa "Bugün Bayram Günüdür" isimli karcığar makamındaki şarkıda, nota üzerinde si için, koma bemol, mi için, bakiye bemol, fa için, bakiye diyez gösterilmiştir. Aynı şekilde "Ben Yaralı Ceylanım" isimli rast şarkıda da, si için, koma bemolü ve fa için, bakiye diyezi nota-da gösterilmiştir. (SAYDAM 2000, 41-52-58-59)

Çetinel'in 8. Sınıf kitabında "Yemen Türküsü"ndeki sibemoliki sesi gösterilmezken "Süt İçtim" türküsünde sibemoliki notası gösterilmektedir. Sanat müziğinden karcığar makamında verilen "Tamburamın İnce Kıvrak Beli Var" isimli şarkıda, karcığar makamının değiştirici işaretleri gösterilmiş, rast makamındaki "Eski Dostlar" isimli şarkıda si için bakiye bemolü gösterilmemiş, fakat aynı kitaptaki hicaz makamına ait "Sandalım Geliyor Varda" isimli şarkıda hicaz makamının anzaları gösterilmiş. Aynı kitap içinde bile tutarsızlıklar söz konusu (ÇETİNEL 2004, 36-39)

İlköğretim müzik 6. Sınıfa ait bir başka kitapta, aynı şekilde rast makamının arızaları gösterilmiyor, Çanakkale İçinde, Saray Yolu, Yenice Yolları, Oy Liman Büyük Liman, Maçka Yolları vd. gibi hüseyini makamı dizisindeki türkülerin en belirgin karakteristiği olan sibemoliki perdesi nota üzerinde gösterilmiyor ve natürel olarak kabul ediliyor. (AYARMAN 2004, 35-80)

Diğer bir altıncı sınıf kitabında, yine hem makamın hem de dizilerin gerektirdiği değiştirici işaretler konulmamış ve yazar not olarak, "Geleneksel Türk Müziği ile ilgili

olarak okul çalgılarının durumu ve öğrencilerin seviyesi düşünülerek, donanıma gerekli işaretlerin konulmadığını” belirtmiştir. (DÖNMEZ 2004, 13-78)

7. sınıf müzik kitabında seçilen “Uzun İnce Bir Yoldayım, Sarı Zeybek, Çanakkale Türküsü, Karahisar Kalesi, Ata Barı, Oy Kemeçe” gibi türkülerde karakteristik sibemoliki perdesi ve rast makamının karakteristik perdesi gösterilmemiştir. (AKKAŞ 2001, 39-78)

Baktığımızda M.E.B. Müzik programında öngörülen hedefleri gerçekleştirme anlamında geleneksel müziklerimiz ele alınmaya çalışılmış ama bu müziklerin temel dokusu, gözardı edilmek zorunda kalmıştır.

2- Bu kitapların incelenmesindeki en önemli bulgulardan birisi de ülkemiz müzik eğitiminde, eğitim çalgısı olarak genel kabul gören “blokflüt”de bu seslerin olmayışı nedeni ile halk müziğinde neredeyse tamamen, sanat müziğinde de kısmen, komalı seslerin yok kabul edilmesidir. Şüphesiz ki blokflüt çalgı olarak ucuz olması, kolay taşınabilmesi, kolay çalınması ve kolay bakımı nedeni ile uygun bir çalgıdır. Ancak geleneksel müzik kültürümüzden örnekler çalışırken, müzik öğretmenin en azından bir bağlama ile eşlik edebilmesi, bu anlamda mezun olduğu okulda en azından zorunlu bir temel bağlama eğitimi alması ve öğrencilerin hepsinin bağlama ile türküyü çalma imkânı olmasa bile en azından, türkülerin orijinal yapısı ile kulaklarını doldurabilmeleri sağlanabilir. Çünkü M.E.B. müzik programında daha önce de söz konusu ettiğimiz, bir çok önemli hedef ve hedef davranışta, müzik kültüründen uygun eserlerin kendi özelliklerine bağlı kalınarak söylenmesi ve çalınması beklenmektedir.

3- Diğer bir bulgu halk müziğinin karakteristik komalı sesleri nota üzerinde yok sayılıp naturel olarak gösterilirken Sanat müziğindeki makamlarda (örneğin karcıgar makamı) komalı sesler nota üzerinde gösterilmektedir. Buradaki çelişki, halk müziğinde çalınamayan sibemoliki sesinin, sanat müziğindeki yansımasının nasıl çalınacağı ya da seslendirileceğidir. Bu çelişki aynı ders kitabı içinde mevcuttur. Bu iki müzik türümüz arasındaki ayrımın nedeni anlaşılammaktadır. Sanat müziğinin bu örnekleri öğretmen tarafından hangi enstrümanla icra edilecektir. Eğer icra edebileceği öngörülmüş ise, neden halk müziğindeki türküler de otantik yapısıyla icra edilmesin. Kaldı ki 7. Sınıfın bir kitabında T.S.M. den makamlar anlatırken, etkileri sözlü olarak ifade ediliyor ve öğrencilere bu şarkılar dinleyerek hangisinin hüseyini, hangisinin rast, hangisinin nihavent olabileceği sorulmaktadır. Bu değerlendirme için, öğrencilerin bu makamları otantik yapısıyla kavramaları gerekmiyor mu?

Yine bu konu ile ilgili olarak, karcıgar makamı flütle çalınamayacağına göre, müzik öğretmeni o makamı sesi ile icra etme yoluna gidecektir. Müzik öğretmenliği lisans programında tek dönem 2 şer saatlik T.H.M. ve T.S.M. dersinden (teorik olarak kapsamlı bir içerik ile sunulmasına rağmen, 2 saatlik teorik bir uygulama ile hedeflere ne derece ulaşıldığı konusunda yeterli veri yok) mezun olan müzik öğretmenin, Talim Terbiye Kurulunun kendisine tavsiye ettiği ders kitaplarındaki Türk müzik türleri ile ilgili örnek-

lerde ne derece verimli olduğu konusu da tartışmalı görünmüştür.

4- Türk halk müziğimize baktığımızda, çoğumuzun doğumdan itibaren çevresinde ve dolayısıyla kulağında bulunan türküler, marşlar, ninniler sırf flütle çalınabilsin diye, tampere dizilerde yazılıyor ve icra ediliyor. Bu durumda, bizi biz yapan, “Yemen Türküsü, Çanakkale Türküsü, Sarı Zeybek Türküsü, Uzun İnce Bir Yoldayım Türküsü, Atabarı, Gelin Ayşe, Eski Ordu Marşı gibi (Bu türküler incelenen ders kitaplarında mevcuttur ve tampere sistemle yazılmışlardır) pek çok şaheserin otantik yapısını zedeleyip çocuklarımızdan kopartırsak, “Türk Müziğini tanımak, bilmek, geliştirmek” genel hedefine nasıl bir hizmet etmiş oluruz.

5- Müzik öğretmenliği lisans programından mezun olan bir müzik öğretmeni, görevinde karşılaştığı bu çarpık görünüm karşısında, çaresiz kalmakta ve “Gizli Müfredat” a başvurmaktadır. Gizli müfredat, öğrencilerin günlük eğitsel rutinler çerçevesinde öğrendikleri, özümstedikleri anlam, inanç ve doğruları ifade eder. Gizli müfredata konu olan norm, değer ve inançlar, okul ve sınıf içindeki toplumsal ilişkilerde görülmesinden başka, resmi ve formal bir ortamda da aktarılır. Öğrencilere, okullarda resmi müfredatta belirlenen bilgi ve değerlerden daha fazla şeyler öğretilir. Bu süreç sistematik ve başarılı bir biçimde sürekli olarak işler. Program geliştirmeciler, gizli müfredatı, normal eğitim programının bir parçası durumuna getirebilmelidirler. Böylece öğrencilerin ders dışı konulardan bilgi edinmeleri ve kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir. Bloom, gizli müfredatın birçok bakımdan, açık müfredattan daha etkili olduğunu belirtir. Gizli müfredat, bireylerin değişik gereksinimleri ve yaratıcı yönlerini ortaya çıkaracak biçimde tasarlandığında, normal eğitim programıyla bütünleşebilir. (TEZCAN 2003, 57-58)

Nitekim bu konu ile ilgili olduğunu düşündüğümüz bir çalışmada 17 müzik öğretmene şu sorular sorulmuştur. Konumuz ile ilgili olan istatistikler alınmıştır.

1- Müzik eğitimcisi olarak müzik eğitiminde seçtiğiniz şarkılarda öğrenci ilgi ve isteklerini dikkate alma durumunuz nedir?

Cevap : % 47.9 Büyük ölçüde

% 5.9 Tamamen

2- Müzik eğitiminde oluşturduğunuz repertuarda, bulunduğunuz çevre ve bölge özelliklerini dikkate alma durumunuz nedir?

Cevap : % 35.3 Büyük ölçüde

% 17.6 Tamamen

3- Şarkı seçiminde makamsal ezgilerden yola çıkılması gerekliliği durumu

Cevap : % 41.2 Büyük ölçüde

% 35.3 Tamamen

4- Şarkı öğretiminde öğrenci güdülenmesinin makamsal ya da tonal ezgilerde farklılık yaratma durumu nedir?

Cevap : % 58.8 Büyük ölçüde
% 17.6 Tamamen

Cevaplar yorumlandığında, bireylerin içinde buldukları toplumsal ve kültürel değerler temelinde gelişme kaydettikleri gerçeğinden hareketle, bireylerin doğduğu andan itibaren kulağında olan ezgilerden, evrensel beğenilere açılabilmesi konusunda bir rehberlik almalarının müzikte bir kültür tabanı oluşturma sürecine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmekte ve bu anlamda müzik eğitiminde kullanılan ders kitapları ve kaynak kitaplar konusunda ilgili kurum ve kuruluşların ciddi bir irdeleme yapmaları gerektiği hususu, karşımıza çıkmaktadır. (YÜKRÜK 2003, 105-109)

Bu çalışma ve benzer deyimler, müzik öğretmenin çok zor şartlar altında gerçekleştirdiği 1 saatlik dersini sevdirmek ve etkin kılabilmek için, çoğu zaman müfredatın dışına çıktığı, kitaplardaki tutarsızlıklar nedeni ile çoğu zaman kitapları kullanmadığını göstermektedir.

6- Diğer bir bulguya da program geliştirme açısından baktığımızda, Geri dönüşüm sisteminin oturtulamamış olduğunun görülmesidir. Sahaya çıkan meslek sahiplerinin, sahada karşılaştıkları problemler, getirecekleri tavsiyeler, lisans programındaki eksik ya da düzeltilmesini istedikleri konular hakkında bir geri dönüşüm sisteminin ve bilgi akış mekanizmasının kurulması gerekmektedir. Bu anlamda müzik eğitimi alanında bir eksiklik olduğu açıktır. Oysa Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulunun 2004 yılında ele alarak, üzerinde değişikliğe gittikleri "İlköğretim Müfredatı"nda Müzik dersi ile ilgili hiçbir düzenleme görülmemektedir. (M.E.B. 2004) Geliştirilen bir eğitim programı, denenceler bütünüdür ve denenmek üzere uygulamaya konulur. Bu geri dönüşüm mekanizması sayesinde müzik öğretmenliği lisans programında da gerekli görülen değişiklik ve düzeltmelerin yapılması en doğal sonuçlardan birisi olmalıdır. Ya da M.E.B Müzik programında öngörülen hedefler konusunda değişiklikler yapılmalıdır.

SONUÇ

Müzik eğitimimizin bugün istenilen noktada olmamasının sebebi pek çoktur. Bu nedenlerin başında, ilk ve ortaöğretimde müzik eğitimi için öngörülen ders saatlerinin azlığı, ders ortamlarının yetersizliği, ders araç gereçlerinin istenilen düzeyde olmaması, ders kitaplarının eksiklikleri, yanlışları, tutarsızlıkları, özellikle kalkınmakta olan Türkiye’imizde müzik dersine bakış açısının, Milli Eğitimin en başındaki birimlerden en küçük okul idare birimine kadar, diğer derslere oranla yetersiz oluşu, öğrenci ve veli gözünde aynı yetersiz bakış açısının yatması ve bizce çok önemli olan ve bu çalışmada söz konusu ettiğimiz, Uygulamadaki Müzik Öğretmenliği Lisans Programı ile, M.E.B: Müzik dersi programlarındaki hedeflerin gerçekleştirilmesi yönündeki çarpık ve yetersiz yaklaşımdır. Ancak kanaatimizce M.E.B. Müzik programındaki hedefler, biraz daha basitleştirilmesi koşuluyla geleneksel müziklerimizin öğretilmesi yönünde daha olumlu ve istenilir bir görüntüyü yansıttığı için, lisans programından mezun olan müzik öğretmeninin her yönüyle bu hedefleri gerçekleştirmeye dönük yeterliklerle donatılmış olması gerekmektedir.

Türk insanına hizmet edecek bir programın, Türk müzik kültürünü yansıtacak derslere, bünyesinde verdiği ağırlığın düşük olması, ilköğretim çağındaki çocuklarımıza belli bir müzik kültürü vermemizi zorlaştırmaktadır. Yani müzik öğretmeni yetiştirme anlamında belirgin bir sorunumuzun olduğu bir gerçektir. Bu konu ile ilgili bir sempozyumda bildiri sunan Prof. Dr. Ali Güler “Müzik öğretmenin, toplumun müzik mantığını kavramada yetersiz olduğunu, alanın eğitimini tamamladıklarını, ancak onun gerisindeki zihniyeti kavrayamadıklarını ve bunun “Felsefenin Yokluğu” ile alını anlama geldiğini, müzik aydınlarının her eleştirisini, yükselişlerini borçlu oldukları, halk müziği alanına yaptıklarını, Müzik öğretmenlerinin mezun oldukları müzik öğretmenliği bölümlerinde, yok denecek kadar az sayıda Türk müziği dersleri gördüklerini ve bu nedenle Türk müziğini tanımadıklarını ve bu sorunun, Ulusal kültür özelliklerimizi ilkel ve basit bulmadan, küçümsemeye gitmeden, basit ve sade alana gönül rahatlığı ile sevgi ile yaklaşılarak çözümleneceğini” söylemektedir. (GÜLER 1999, 3-5)

Bu birikmiş sorunlar karşısında, çocuklarımıza ilköğretimde belli bir müzik kültürü verememekteyiz. Sonuçta çocuklarımız popüler, yığın ve yoz müzik bombardımanı

altında büyümektedir. Bu alanda mücadele ederken, onların kendi kültürlerinden, kendi çevrelerinden, kulağındakilerden ve bildiklerinden hareket ederek, kendi ezgilerini onlara sürekli empoze etmemiz gerekirken, aksine dikkat ediniz; okul teneffüs zillerinde Mozart'ın "Für Elise" ve Beethoven'in "9. Senfoni"si melodileri, bir ilköğretim öğrencisi düşünülduğünde, 8 yılda, her seferinde 10 saniye süreyle 16 bin kez dinletilmektedir. (ÖZEREN 2003, 258) Neden bu zillerde bir Âşık Veysel'in "Benden âlâ çiçek var mı" veya bir Dede Efendi'nin "Yine bir Gülnihal" ezgileri çalınmasın Oluşturduğumuz eğitim programlarının toplumsal-kültürel temelleri nerede kaldı. Elbetteki ders zillerinde anons edilen ezgilerin bestecileri, evrensel dehaler kabul edilmiş bestecilerdir. Ama önce milli'den evrene, yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene ilkeleri işletilmelidir.

Çocuklarımıza temel bir Türk müzik kültürü veremeyişimizin çok önemli bir nedeni de elbette ki, Türkiye'de her türlü denetimden uzak medya kuruluşlarının sorumsuz yayınlarıdır. Ama maalesef biz problemi zamanında ve yerinde çözeceğimize (okullarımızda), "sonuç"ta oluşan problemleri çözmeye çalışmış, tamamen bir sonuç problemi olan ve hiçbir sanat endişesi, sanat etiği ve sınırı taşımayan bu ana sorunla bilimsel olarak mücadele edebilmek için, "Güncel/Popüler Müzik" konusunu, bir Yükseköğretim dersi olarak lisans programlarına yerleştirmişiz. Aslında "Müzik Türleri" dersinde kolayca aktarılabilecek olan bu konu, başlı başına bir ders olarak programa girmiştir. Böylece en azından müzik öğretmenini, ucu çok açık olan bu kavrama daha bilinçli yaklaşıp, daha kötü sonuçlar konusunda bilinçlendirmek amaçlanmıştır. Ve en son durumumuz şöyle özetlenebilir:

Sırf flüt çalabilsinler diye, tampere sistemli, aktarma, öykünme ve eksik uygulanmış türkülerimiz ve şarkılarımız... Çoğu zaman bunun farkında olan müzik öğretmenlerimiz... Ama ders saati, ders araç gereçleri, ders programı yetersiz ve etkisiz olduğu için, M.E.B. Müzik Programındaki ağır hedefler için yeterli donanımdan ve otantik müziğimizi icra edecek bir çalgıdan yoksun oldukları için kendisine tavsiye edilen ders kitapları yetersiz olduğu için, tereddütler içinde görev yapmaya çalışan müzik öğretmenlerimiz...

KAYNAKÇA

SÜRELİ YAYINLAR

TEZCAN, Mahmut 2003 : "Gizli Müfredat-Eğitim sosyolojisi açısından bir kavram çözümlemesi", Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, ANKARA

BİLDİRİLER

ATALAY, Adnan 1984 : "Amaç, İçerik ve Uygulanış biçimleri açısından Müzik Eğitimi bölümleri ders programları" I. Ulusal Müzik Bilimleri Sempozyum Bildirileri, Dokuz Eylül Üniv. İZMİR

GÜLER, Ali (1999) : "Müzik Öğretmeni Yetiştirmede Felsefi Temelin Yokluğu Üzerine" 6. İstanbul Türk Müziği Günleri Sempozyumu Bildirisi, Kültür Bakanlığı Yayınları, ANKARA

ÖZEREN, ALP (2003) : "Türk İlköğretim Okullarında Ziller Kimin İçin Çalıyor", Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu Bildirisi, İnönü Üniv. Yayınları, MALATYA

YENER, Sabri (1999) : "Müzik Öğretmeni Yetiştirmede K.T.Ü. Modeli", 6. İstanbul Türk Müziği Günleri Sempozyumu Bildirisi, Kültür Bakanlığı Yayınları, ANKARA

YÜKRÜK, Serap (2003) : "Müzik Eğitimcilerinin hazırladıkları programda, şarkı seçiminde gösterdikleri yaklaşım üzerine bir çalışma", Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu Bildirisi, İnönü Üniv. Yayınları, MALATYA

UÇAN, Ali (1984) : "Müzik Eğitiminde Program Geliştirme, Kuram ve Türkiye'deki Uygulama", I. Ulusal Müzik Bilimleri Sempozyumu Bildirisi, Dokuz Eylül Üniv. Yayını, İZMİR

KİTAPLAR

- AKKAŞ, Salih (2001) : İlköğretim Müzik 7 Ders Kitabı, Pasifik Yayınları, ANKARA
- AYARMAN, Olcayto-AKSAN, Bülent (2004) : İlköğretim Müzik Ders Kitabı 6, Özgün Yayınları ANKARA
- BİLHAN, Saffet (1991) : Eğitim Felsefesi, Ankara Üniv. Yayınları, ANKARA
- ÇETİNEL, Zafer (2004) : İlköğretim 8 Ders Kitabı, Küre Yayıncılık, İSTANBUL
- DÖNMEZ, Makbule (2001): İlköğretim Müzik 6 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları, ANKARA
- ERTÜRK, Selahattin (1997) :Eğitimde Program Geliştirme, Hacettepe Üniv. Yayınları, ANKARA
- KARAKAYA, Şerafettin (2004) :Eğitimde Program Geliştirme Çalışmaları ve Yeni Yönelimler, Asil Yayınları, ANKARA
- KINCAL, Remzi (1998) :Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Atatürk Üniv. Yayını, ERZURUM
- M.E.B: (2000) :İlköğretim Okulu Ders Programları, Müzik Programı 6.7.8. M.E.B. Yayınları, İSTANBUL
- SAYDAM, Refik (2000) :İlköğretim 8. Sınıf Ders Kitabı, Sevgi Yayınları, s: 41-52, ANKARA
- VARIŞ, Fatma (1997) :Eğitimde Program Geliştirme, Alkım yayınları, İSTANBUL
- TEZLER
- ALTUNYA, Evren (2001) :“Türkiye’de Cumhuriyet döneminde uygulanan ilkokul müzik dersi programlarının, çağdaş program geliştirme ilkelerine göre değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniv. Sosyal Bilim. Enstitüsü, BOLU
- KARAMAN, Kenan (2001) :“İlköğretim Okulları, I. devre müzik derslerinin değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniv. Sosyal Bilim. Enstitüsü, BURSA

İNTERNET

- WWW. M.E.B. Gov.tr. :Talim Terbiye Kurulu, “İlköğretim Programlarının yeniden düzenlenmesi”, M.E.B., ANKARA, 2004